

Vključevanje starejših v izobraževanje in usposabljanje v večgeneracijskem centru

Prejeto 23. 10. 2020 / Sprejeto 11. 6. 2021

Znanstveni članek

UDK 316.4.051.6:347.7-053.9

KLJUČNE BESEDE: starejši, Večgeneracijski center, izobraževanje, usposabljanje.

POVZETEK - Staranje prebivalstva je prineslo številne spremembe, med drugim tudi težnjo po vključitvi starejših v različna neformalna izobraževanja, saj želimo vsem zagotoviti večjo kakovost življenja. Z raziskavo smo želeli ugotoviti, kakšno je stanje v Večgeneracijskem centru Posavje, v njegovi enoti Brežice, ki izvaja aktivnosti za starejše ljudi. Raziskava je temeljila na kvalitativnem raziskovalnem pristopu in analizi besedila. V raziskavo smo vključili 42 oseb, ki so redno vključene v aktivnosti večgeneracijskega centra (VGC), ter 12 zaposlenih. Podatke smo zbirali v drugi polovici leta 2019. Anketirancem smo postavili štiri osnovna vprašanja o slabostih, prednostih, izzivih in nevarnostih delovanja VGC. Na postavljena vprašanja so vključeni v raziskavo podali pisne odgovore. Odgovore smo razvrstili v štiri kategorije (slabosti, prednosti, izzivi in nevarnosti) ter nato uporabili SPIN analizo za oblikovanje strategij. Oblikovane strategije so poudarile pomen delovanja VGC za starejše, njihovo medgeneracijsko sodelovanje ter nakazale možnosti izboljšav pri vključevanju starejših v aktivnosti v VGC.

Received 23. 10. 2020 / Accepted 11. 6. 2021

Scientific article

UDC 316.4.051.6:347.7-053.9

KEY WORDS: elderly, Intergenerational centre, education, training

ABSTRACT - The aging of the population has brought many changes, with them the intention to involve the elderly in various informal trainings because we want to improve their quality of life. We study the condition in the Intergenerational Centre Posavje and its unit Brežice. The study was based on the qualitative approach and content analysis. 42 people who are regularly involved in the activities of the intergenerational centre and 12 employees participated in the study. The data was collected in the second half of 2019. We asked respondents four questions about IGC's strengths, weaknesses, opportunities and threats. They provided their responses in written form. The data was classified into four categories (strengths, weaknesses, opportunities, threats). SWOT analysis was used as a strategic tool for developing strategies. The strategies emphasized the importance of IGC for older people and their intergenerational collaboration and also highlighted the opportunities for improving activities.

1 Uvod

Svetovno prebivalstvo se stara hitreje kot nekoč (Goriup in Lahe, 2018). Število prebivalcev v EU-27 se je povečalo s 402,6 milijona iz leta 1960 za več kot 100 milijonov oseb do leta 2012 (Eurostat, 2013). Spreminja se tudi starostna struktura prebivalstva. Do leta 2060 bo 155 milijonov Evropejcev (30 % populacije) starejših od 65 let (European Commission, 2012). V Sloveniji se je staranje prebivalstva začelo najprej s padanjem rodnosti (Širčelj, 2009), nato še z babyboom generacijo ter s povečanjem človeške dolgoživosti (Dimovski in Žnidaršič, 2007). Demografske spremembe so s seboj prinesle različne posledice. Prisilile so nas, da smo na različnih ravneh začeli razmišljati o potrebi po solidarnosti med generacijami, zato medgeneracijsko

sodelovanje pridobiva vedno večjo pozornost države, civilne družbe in strokovnjakov (Hozjan, 2010).

Tako imenovane »stare družbe« s seboj prinašajo pojav aktivnega staranja, s katerim se na različnih ravneh ukvarjajo demografske, socialne, izobraževalne in ekonomske politike. Svetovna zdravstvena organizacija v zvezi s tem govori o namenu spodbujanja kakovosti življenja starejše generacije (WHO, 2015). Aktivno staranje bi lahko opredelili skozi tri koncepte: produktivni koncept (OECD), vseživljenjski koncept (WHO) in novo paradigmo (EU) (WHO, 2002; Pušnik idr., 2007). Aktivno in kakovostno staranje tako s seboj prinaša vključevanje v dejavnosti različnih vrst. Havighurst (1961) v okviru teorije dejavnosti pravi, da sta socialna vključenost in dejavnost bistveni za srečno in zadovoljno staranje. Vključevanje pomeni biti del neformalne socialne mreže, ki jo Hlebčeva in Kogovškova (2006) opredeljujeta kot končno množico enot, ki jih povezujejo socialne vezi oziroma povezave. V vključevanju starejših se zrcali splošna družbena potreba sodobne družbe: vseživljenjsko izobraževanje in vseživljenjsko delo, ki se med seboj prepletata (Krajnc, 2013). Svetovna zdravstvena organizacija (WHO) je tako aktivno staranje opredelila kot proces optimizacije možnosti za zdravje, sodelovanje in varnost, da bi izboljšali kakovost življenja starejših (WHO, 2002). Kakovost življenja starejših pa se, kot pravi Tam (2012), dviguje ravno z učenjem oz. izobraževanjem. Zato zagotovo ni naključje, da se izobraževanju starejših ravno v današnji postmoderni družbi daje tako velik pomen.

Nekateri dokumenti težnjo po aktivnem staranju že uspešno uresničujejo (Šušteršič idr., 2005). Sem spada tudi izobraževanje. Formosa (2012) piše o prostočasnih dejavnostih. Izobraževanje starejših se prilagaja življenjski situaciji posameznikov po upokojitvi (Krajnc, 2013). Že pred leti je Evropska unija poudarjala pomen izobraževanja, in sicer v načelih izvajanja mednarodnega načrta Evropske unije v okvirih ukrepov glede staranja in s tem povezanih dejavnosti (United Nations, 1991). Izobraževanje se poudarja tudi v okviru evropskega stebra socialnih pravic (EU skladi, 2019). V dokumentih Evropske unije je vseživljenjsko učenje opredeljeno kot namenska učna dejavnost, formalna ali neformalna stalna dejavnost državljanov, ki ima za cilj izboljšanje znanja, spretnosti in kompetenc (European Report on Quality Indicators of Lifelong Learning, 2002). Izobraževanje pomeni »ohranjanje in pridobivanje znanja, kompetenc in spretnosti« (Kump, 2015, str. 10). Skozi proces izobraževanja se vrši tudi samouresničevanje. Prav slednjemu daje Krajnc (2013) še poseben pomen. Uresničevanje samega sebe je za blaginjo in dobro počutje nujno potrebno. Motivi za izobraževanje starejših so različni, najpogosteje je motivacija rezultat znanja, refleksije in volje (Findeisen, 2013). V Sloveniji smo že v začetku razvoja izobraževanja imeli tri glavne motive: razvoj nacionalne identitete, razvoj individualnosti in osebni razvoj (Jug, 1996). Torej je oblikovanje družbeno aktivne in skladno razvite osebnosti v veliki meri odvisno od osebnega prizadevanja osebe, ki se je osredotočila na samoupravljanje in samouresničitev, ki sta nujni predpogoj za uspeh v življenju (Maksimenco in Serdiuk, 2016). »Človek ni nikoli tako star, da se ne bi vključeval v družbo z nekim svojim delom in ustvarjanjem.« (Krajnc, 2007, str. 12).

Glendenning (1992), ki se sprašuje, zakaj potrebujemo izobraževanje za starejše, lahko odgovor dobi v mnogih učinkih, ki so jih prepoznale številne opravljene raziskave. Izobraževanje starejšim prinaša velike kognitivne koristi (Tam idr., 2016; Andreoletti in Howard, 2018), psihološke koristi (Boulton-Lewis in Buys, 2015), medgeneracijsko sodelovanje pa prinaša izboljššan odnos do mlajših odraslih (Andreoletti in Howard, 2018). Izobraževanje vpliva na izrabo in razvoj potencialov starejših, kot sta samouresničevanje in osebnostna rast (Kump, 2015). Potrjen je bil pozitiven vpliv med socialnim kapitalom in zdravim načinom življenja starejših (Atri idr., 2018), izobraženi ljudje živijo dlje, v bolj zdravem okolju, prenašajo več življenjskega/fizičnega in kulturnega kapitala na svoje otroke ipd. (Schuller, 2004), izobrazba veča samozaupanje in samospoštovanje, upočasni se duševno upadanje, pomaga pri izgradnji socialne mreže, učenje novih tehnologij pa starejše na splošno ohranja fizično in duševno dejavne in zdrave (Tam, 2012). Bolj izobraženi starejši so bolj emocionalno prožni, kar pripomore k boljšemu mentalnemu in fizičnemu zdravju (Kump, 2015). Tudi motivi za vključevanje starejših so različni (Villar idr., 2010; Mucchielli, 2011), vendar jih največkrat k temu vodi zanimanje za določeno temo ali področje, pa tudi uživanje v pomembni socialni interakciji skozi učenje z drugimi ljudmi (Brady idr., 2013; Lamb in Brady, 2005).

Tako lahko trdimo, da socialna interakcija prinaša v življenje starostnika blaginjo. Prinaša uteho in starejše spodbuja h kritični presoji lastnega položaja ter k ohranjanju nadzora nad lastnim življenjem in možnostmi (Formosa, 2011). In, kot pravi Aberg (2016), spodbuja občutek pripadnosti in priložnosti biti del skupnosti, ki lahko deluje kot pomoč pri izogibanju socialni izolaciji in osamljenosti. Za to sta potrebni sposobnost in motivacija (Krajnc, 2007). Gelpi (2018, str. 9–10) pa zaključí, da »eksperimenti kažejo, da so izobraževalne inovacije in ustvarjalnost možne – v zibelki, v šoli, na univerzi in v vsakdanjem življenju«.

V Sloveniji smo z izobraževanjem starejših pričeli 10 let po ustanovitvi prvih univerz, torej leta 1929 (Jug, 1998), v zadnjem obdobju pa se vse bolj poudarja tudi medgeneracijsko učenje. Kajti medgeneracijsko izobraževanje je postalo zelo pomembno, ker manjša prepada med generacijami in prinaša povezanost, spoštovanje idr. (Goriup in Šoba, 2015). Zaradi spremenjenih oblik in načina družinskega življenja je potrebno ustvarjati dodatne priložnosti za medgeneracijsko učenje (Švigelj, 2018). Najprej so pričela nastajati t. i. medgeneracijska središča (Ramovš, 2012), nato pa so bila v letu 2017 v Sloveniji ustanovljena medgeneracijska društva (Švigelj, 2018) in 15 VGC. Večina teh centrov ima še manjše enote in tako lažje pokrivajo širše geografsko območje (MDDSZ, 2018). »Večgeneracijski center je osrednji prostor zbiranja v lokalnem okolju, njegov namen pa je druženje, ohranjanje in širjenje socialne mreže ter zadovoljevanje potreb različnih oblik družin, posameznih družinskih članov v vseh življenjskih obdobjih, starejših in drugih ranljivih skupin. Dejavnosti večgeneracijskega centra so preventivne narave in so namenjene socialnemu vključevanju ranljivih družbenih skupin oziroma preprečevanju zdrs v socialno izključenost.« (EU skladi, 2018). V kontekstu dviga kakovosti življenja je po podatkih Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti eden takšnih projektov tudi evropski in

nacionalni projekt Večgeneracijski center (MDDSZ, 2018). Gre za petletni projekt, v okviru katerega naj bi starejši dobili prostor druženja, izobraževanja, usposabljanja in medgeneracijskega udejstvovanja. Ramovš (2012) govori o »mehkih« programih, ki stanejo malo in naredijo velike premike.

Ob iztekanju časovno omejenega projekta in pripravljanju nove strategije za novo obdobje nas je zanimalo, kaj so v že obstoječem večgeneracijskem centru (VGC) prednosti in slabosti, izzivi in nevarnosti. Z njimi smo želeli dobiti celotno sliko delovanja Večgeneracijskega centra. Le-ta nam bo v pomoč pri nadaljnjem delu in izhodišče za nadgradnjo aktivnosti. Naš namen je torej s SPIN analizo dobiti izhodišča, s katerimi se bomo v okviru našega cilja še bolj približali uresničevanju potreb starejših v okviru VGC. S samo strategijo VGC želimo povečati vključevanje starejših v VGC.

2 Metode

Uporabljena je bila kvalitativna metoda raziskovanja, analiza besedila.

V raziskavo je bilo vključenih 42 oseb, starih 65 let in več, ki obiskujejo VGC redno (vsaj 1-krat tedensko) in so bili pripravljeni sodelovati v raziskavi, ter 12 zaposlenih strokovnih sodelavcev, ki vsaj eno leto delujejo v okviru projekta VGC in redno (vsaj 1-krat/teden) sodelujejo pri aktivnostih.

Vključenim v raziskavo smo postavili štiri vprašanja: Katere pozitivne vidike VGC vidite? (prednosti), Katere so pomanjkljivosti VGC? (slabosti), Katere so priložnosti VGC? (izzivi), Katere ovire zaznate pri VGC? (nevarnosti), na katera so odgovorili pisno. Besedila smo nato večkrat prebrali, podatke analizirali v kombinaciji deduktivnega in induktivnega pristopa ter jih povezali v SPIN matriko (Perry in Jensen, 2001 v Bratun in Filej, 2020). Ločili smo odgovore obiskovalcev VGC (udeleženci VGC) in zaposlenih (strokovni sodelavci). Odgovore, ki so si bili pomensko podobni, smo združevali (npr. »nepripravljenost za vključevanje« in »nemotiviranost pri udeležbi«). Nato smo s pomočjo SPIN analize oblikovali štiri strategije: PI-strategija (prednosti, da izkoristimo izzive), SI-strategija (premagovanje slabosti za izkoriščanje izzivov), PN-strategija (prednosti za premagovanje nevarnosti) in NS-strategija (izogibanje nevarnostim zaradi slabosti).

Raziskava je potekal v VGC Posavje, v enoti Brežice. Občina Brežice je po statističnih podatkih občina, ki ima nadpovprečni delež starejših in hkrati podpovprečen delež mladih, hkrati se povprečna starost prebivalcev te občine dviga v povprečju hitreje kot v celotni Sloveniji (Statistični urad, 2019). Zato je izbira ciljnih skupin, ki jim bodo aktivnosti v VGC Posavje, v enoti Brežice, namenjene, povsem logična. Gre za vključevanje starejših in mladih v aktivnosti ter za njuno medsebojno povezovanje in sodelovanje. Tako se z namenom večje socialne vključenosti in preprečevanja zdrsa na družbeno dno za starejše in mlade pripravljajo različne vsebine, od medgeneracijskih delavnic in druženj do prostovoljskih skupin, skupin za samopomoč, delavnic za starejše in za mlade, predavanja in počitniške aktivnosti (MDDSZ, 2018).

Podatke smo zbirali v drugi polovici leta 2019.

3 Rezultati

Iz tabele 1 je razvidno, da so prepoznane prednosti med udeleženci VGC in zaposlenimi podobne; slabosti najmanj zaznavajo udeleženci VGC; več izzivov prepoznajo zaposleni, medtem ko je najmanj nevarnosti zaznanih pri udeležencih VGC.

Kot prednosti so udeleženci VGC prepoznali raznolikost dejavnosti, ki jim zapolnjujejo prosti čas. Vsebine, ki so jim predstavljene, so zanimive, poučne ter praktične in jih podajajo odlični predavatelji. Aktivnosti so brezplačne in se izvajajo v bližini doma ob idealni uri. Obiskovanje VGC omogoča spoznavanje novih ljudi. Zaposleni so izpostavili podobne prednosti ter pomen medgeneracijske povezanosti v lokalnem okolju, VGC pa vidijo kot ustvarjanje prostora, kjer se udeleženci počutijo koristne in potrebne.

Slabosti vidijo udeleženci VGC v slabi dostopnosti do delavnic ter v slabi obveščenosti o aktivnostih, ki se bodo izvajale. Zaposleni kot slabosti izpostavljajo pomanjkanje kadra, slabo promocijo aktivnosti, pomanjkanje finančnih virov, premajhen prostor za izvajanje aktivnosti ter izvajanje aktivnosti le v mestu.

Tako udeleženci VGC kot zaposleni vidijo izziv v izvajanju aktivnosti na podežlju oziroma po vaških skupnostih ter poudarjajo pomen širjenja informacij. Zaposleni pa navajajo kot izziv še krepitev kadrovskih virov ter izobraževanje kadrov za samostojno izvajanje aktivnosti.

Največja prepoznana nevarnost s strani udeležencev VGC je večanje razlik med mestom in podeželjem ter stagniranje števila udeležencev zaradi slabega informiranja. Zaposlene pa skrbi nadaljnje financiranje aktivnosti, saj se projekt zaključí po petih letih.

Tabela 1: SPIN analiza vključevanja v izobraževanje

<i>Kategorija</i>	<i>Udeleženci VGC</i>	<i>Zaposleni</i>
Prednosti	<i>P1 Brezplačne aktivnosti.</i>	<i>P1 Raznolik in kreativen program.</i>
	<i>P2 Zanimive, poučne, praktične vsebine.</i>	<i>P2 Kontinuiran in dostopen program.</i>
	<i>P3 Vodeno druženje.</i>	<i>P3 Krepitev medgeneracijske povezanosti v lokalnem okolju.</i>
	<i>P4 Raznolikost dejavnosti.</i>	<i>P4 Aktivnosti, ki spodbujajo k večji samostojnosti in samozvesti uporabnikov.</i>
	<i>P5 Bližina lokacije domu.</i>	<i>P5 Brezplačne aktivnosti.</i>
	<i>P6 Kakovostno zapolnjevanje prostega časa.</i>	<i>P6 Vključevanje prostovoljcev.</i>
	<i>P7 Idealna ura.</i>	<i>P7 Povezovanje različnih generacij.</i>
	<i>P8 Odlični predavatelji.</i>	<i>P8 Široko izobražen vodja.</i>

	<i>P9 Velik doseg udeležencev.</i>	<i>P9 Velika vključenost ranljivih skupin.</i>
	<i>P10 Aktivnosti so z različnih področij.</i>	<i>P10 Fleksibilnost programa.</i>
	<i>P11 Spoznavanje novih ljudi.</i>	<i>P11 Ustvarjanje prostora, kjer se uporabniki počutijo vredni, koristni in potrebni.</i>
Slabosti	<i>S1 Delavnice so dostopne meščanom, ki so blizu.</i>	<i>S1 Nedostopnost aktivnosti za tiste, ki so nemobilni.</i>
	<i>S2 Slaba obveščenost o aktivnostih.</i>	<i>S2 Premalo kadra za toliko aktivnosti.</i>
	<i>S3 Omejen proračun.</i>	<i>S3 Pomanjkanje kadra, ki bi skrbel za promocijo aktivnosti.</i>
	<i>S4 Slaba prometna povezava do kraja izvedbe aktivnosti.</i>	<i>S4 Skoraj nobena aktivnost se ne dogaja na podeželju.</i>
	<i>S5 Kar nekaj aktivnosti ni primernih za gibalno ovirane udeležence.</i>	<i>S5 Malo donacij in finančne podpore lokalnih skupnosti.</i>
		<i>S6 Nizka fleksibilnost uporabnikov pri vsebinah (določene predvidene vsebine niso zanimive, druge nepredvidene pa zelo).</i>
		<i>S7 Omejen prostor. Kadar je veliko udeležencev, jim moramo omejiti udeležbo.</i>
Izzivi	<i>I1 Objave v lokalnih medijih.</i>	<i>I1 Več vsebinskih področij glede samopomoči za starejše, da si lahko sami pomagajo.</i>
	<i>I2 Širitev na podeželje.</i>	<i>I2 Podpora programu tudi z dodatnim kadrom.</i>
	<i>I3 Širitev informacij tudi preko plakatov in predstavitev po KS.</i>	<i>I3 Več povezovanja z institucijami.</i>
	<i>I4 Organiziranje aktivnosti glede na interese še po vaških skupnostih.</i>	<i>I4 Medgeneracijsko povezovanje.</i>
		<i>I5 Širitev na podeželje.</i>
		<i>I6 Večja prepoznavnost preko različnih medijev.</i>
		<i>I7 Učinkovitejša promocija na stojnicah, po šolah ...</i>
		<i>I8 Dodatno izobraževanje za strokovne delavce – izvajalce.</i>
		<i>I9 Več prostovoljcev, ki bi samostojno izvajali aktivnosti.</i>
		<i>I10 Brezplačno oglaševanje aktivnosti na radiu in v časopisu.</i>
		<i>I11 Donacije lokalnih podjetij, ki bi nam materialno pomagala pri aktivnostih.</i>
Nevarnosti	<i>N1 Okoliški kraji so zapostavljeni zaradi oddaljenosti in razlike vas – mesto so še večje.</i>	<i>N1 Nepovezanost z drugimi institucijami, ki programa ne vrednotijo kot enakovrednega.</i>
	<i>N2 Da število uporabnikov ne raste zaradi neinformiranja občanov.</i>	<i>N2 Finančna podhranjenost projekta.</i>
		<i>N3 Premalo visoko izobraženega kadra.</i>
		<i>N4 Premalo direktnega komuniciranja z uporabniki zaradi kadrovske podhranjenosti.</i>

		N5 Projekt se zaključi po 5 letih.
		N6 Upad števila prostovoljcev, ki so motivirani preko dodatka za prostovoljstvo.
		N7 Odklanjanje uporabnikov, ker imamo premalo prostora.

Vir: Lastni vir, 2020.

Na osnovi opravljene SPIN analize smo pripravili strategijo razvoja VGC za večje vključevanje starejših v aktivnosti. Tako smo v SI-strategijo vključili slabosti in izzive VGC, v NS-strategijo smo vključili nevarnosti in slabosti, PI-strategija je sestavljena iz prednosti in izzivov, v PN-strategijo pa smo vključili prednosti in nevarnosti (tabela 2).

Tabela 2: Strategije razvoja VGC za večjo vključevanje starejših v aktivnosti

<i>SI-strategija (premagovanje slabosti in izkoriščanje izzivov)</i>	<i>NS-strategija (izogibanje nevarnostim zaradi slabosti)</i>
Udeležence lahko motiviramo, če jim vsebine približamo in aktivnosti širimo tudi na podeželje. S tem se izognemo tudi slabi prometni povezavi. Različne strahove, povezane s skupino, lahko rešimo z e-programi učenja. Že ustaljene aktivnosti lahko povežemo z medsebojnim učenjem in medgeneracijskim učenjem. Ob neprepoznavanju potreb po izobraževanju se sklicujemo na referenco Evrope. Ob določenih zdravstvenih težavah lahko računamo na medsebojno sodelovanje (prijatelj pospremi nekoga) in na Sopotnike za prevoz. Pomembno vlogo pri ne vključevanju v izobraževanje imajo tudi lokalna skupnost in druge organizacije (društva ...). Slabi obveščenosti se izognemo z objavami v lokalnih medijih in s širitvijo plakatov in informacij po KS. Hkrati pa lahko omejen proračun nadomestimo s prostovoljskim delom, ki ga reklamiramo tudi po KS. Pomanjkanje kadra za aktivnosti in promocijo bi lahko rešili z dodatnim kadrom ali s prostovoljci. Pomanjkanje aktivnosti na podeželju bi lahko delno rešili z več samopomočnimi aktivnostmi. Pomanjkanje donacij in finančne podpore lokalnih skupnosti bi vsaj delno rešili s pomočjo podjetij, ki bi jih prosili za donacije materiala. Nizko fleksibilnost uporabnikov bi lahko rešili s skupinami za samopomoč, ki bi jih imeli več, ali z dodatnim kadrom, hkrati pa bi jim z dodatnim izobraževanjem lahko ponudili dodatne vsebine, ki jih uporabniki želijo.	Centralizirana ponudba in večanje neenakosti nastajata zaradi nedostopnosti in nemobilnosti ter zaradi neprepoznavanja potreb po izobraževanju. Vzrok za nepovezovanje različnih organizacij je lahko v neinformiranosti. Preobremenjenost je povezana z zdravstvenimi težavami. Vzrok slabe informiranosti je lahko v preobremenjenosti strokovnega delavca. Nizka podpora v lokalnem okolju in finančni vidik sta lahko razlog za nedostopnost. Če udeleženci določenega zanimanja ne morejo uresničiti skozi izobraževanje, se ne bodo vključili. Neprepoznavanje pomena izobraževanja je povezano z nevarnostjo zdrsa v revščino. Razlike v dostopnosti so še večje prav zaradi aktivnosti, ki so zgolj v mestu, slabih prometnih povezav in nedostopnosti gibalno oviranim udeležencem. Neinformiranje javnosti je še večje ob slabi obveščenosti in nizkem proračunu. Nepovezanost z drugimi institucijami lahko postane še večja nevarnost, posebej ob kadrovske podhranjenosti. Omejena doba trajanja projekta in finančna omejenost sta lahko dodatni oviri. Prostovoljci, ki so motivirani z dodatkom za prostovoljstvo, so lahko še manj vključeni ob majhnih donacijah. Odklanjanje uporabnikov zaradi pomanjkanja prostora lahko še dodatno ovira vključevanje.

PI-strategija (uporaba prednosti za izkoriščanje izzivov) Novih veščin se lahko starejši priučijo tudi z medsebojnim sodelovanjem in e-programi. Različni strokovnjaki pripomorejo k različnim spoznanjem in s tem tudi do višje kakovosti življenja. Izobraževanje pomeni večje in hitrejšo prilagajanje, ki vodi v samoiniciativnost in samozavest ter samorealizacijo. K večji socialni vključenosti in aktivnemu življenju pripomorejo tudi programi po KS in projekt Sopotniki. Z zanimivimi aktivnostmi lahko delno pokrijemo primanjkljaj objav v lokalnih medijih, saj zadovoljni uporabniki širijo informacije, tudi po drugih KS. Prostovoljci, ki se počutijo koristne in vredne, širijo socialno mrežo, hkrati se spodbuja njihov osebni razvoj, lahko postanejo samostojni izvajalci vsebin. Velika vključenost ranljivih ciljnih skupin in medgeneracijska povezanost vodita do povezovanja in tako lažje pridemo v stik z različnimi institucijami, ki delujejo na sorodnih področjih, in se nato širimo na podeželje. Dodatno izobraževanje strokovnih sodelavcev lahko delno nadomesti visoko izobražen vodja.	PN-strategija (prednosti za premagovanje nevarnosti) Pridobivanje novih znanj in veščin je povezano tudi z večanjem razlik v mestu in na vasi. Aktivnosti preprečujejo zdrs v revščino, medtem ko neaktivnost povečuje to tveganje. Udeleženci se lažje prilagajajo spremembam, če se tudi institucije med seboj povezujejo, in tako dosegajo višjo kakovost življenja. Strokovni delavec lahko del administrativnih del preloži na prostovoljca, ki ob tem pridobiva kompetence. Samorealizacija je lahko okrnjena zaradi omejenih financ. Čeprav je informiranje slabše, se število kljub temu povečuje, saj so aktivnosti brezplačne, zanimive, poučne, raznolike, predavatelji so odlični. Program, ki je kakovosten, kontinuiran, vsem dostopen, brezplačen in pritegne veliko število udeležencev, morda pritegne tudi politične odločevalce, da prepoznajo program kot takšen in najdejo sredstva za nadaljevanje aktivnosti. Široko izobražen vodja nevtralizira nevarnost premalo izobraženega kadra. Premalo direktnega komuniciranja z uporabniki lahko delno nadomestijo prostovoljci. Čeprav prostovoljci izgubijo finančno motivacijo za svoje delo, pa jo lahko najdejo v lastnem osebnem razvoju, širjenju socialne mreže in pridobivanju kompetenc. Čeprav včasih udeležence omejimo zaradi velikega zanimanja, pa lahko to nadomestimo s ponovitvami podobnih in/ali enakih vsebin, kar nam omogoča kontinuiran in fleksibilen program.
---	--

Vir: Lastni vir, 2020.

4 Razprava

Ugotovili smo, da pri gradnji prednosti lahko izpostavimo predvsem pridobivanje novih znanj. Ogulin Počrvina (2012) ugotavlja, da so ob tem pomembne zunanje spodbude. Pri tem gre tudi za razvijanje novih veščin in sposobnosti. Te starejšim omogočijo višjo kakovost življenja, saj se tako lažje spopadajo s spremembami. V nacionalnih dokumentih je pomen izobraževanja starejših odraslih najmočnejše izražen v Strategiji vseživljenjskega učenja (Jelenc, 2007). V prid temu govorijo tudi vsi trije koncepti aktivnega staranja (Sedej, 2009). Dobre občutke starejšim prebujata tudi socialna vključenost in druženje. Kajti z izobraževanjem se krepi število virov socialne opore, hkrati pa izobraževanje spodbuja vse štiri razsežnosti socialne opore, saj starejšim omogoča druženje, emocionalno oporo, instrumentalno in informacijsko oporo (Kump in Jelenc Krašovec, 2005).

Pri starejših se v procesu izobraževanja najpogosteje srečujemo z nepripravljenostjo na vključevanje, lahko gre za apatičnost, za strah pred vključevanjem v skupino, za dvome o tem, kako se bo nekdo vključil, ali bo zmožel usvojiti določeno veščino, si zapomniti novosti, obvladati tehniko in podobno. Tako lahko govorimo o vnaprejšnjem odporu do izobraževanja. Starejši tudi težje spremenijo že ustaljen urnik, mnogokrat pa sploh ne prepoznajo potrebe po izobraževanju. Kot navaja Ogulin Počrvina (2012), starejši niso dovolj obveščeni in tudi ne dovolj aktivni pri vplivanju na izboljšanje ponudbe, vsebine in izvedbe programov. Pomembno vlogo pri vključevanju starejših ima tudi ustrezno podporno okolje, v katerem starejši biva (Goriup in Šoba, 2015). Pozitivni položaj izobraževanja in usposabljanja odraslih je odvisen od dejavnikov, ki so povezani z ekonomijo, v veliki meri pa so tudi usmerjeni na pomembnost vse večje blaginje in zdravja (Boström, 2012). Pomembni pomanjkljivosti v procesu izobraževanja pa starejšim predstavljata zdravstveno stanje in nemobilnost. Pomanjkljivosti lahko urejamo tudi sistemsko, kot to predlaga Ogulin Počrvina (2012).

Izzive, ki smo jih pri starejših zaznali, lahko spremenimo v priložnosti in tako skušamo motivirati neaktivne starejše, tudi z medsebojnim učenjem in sodelovanjem, kar zagovarjajo tudi Midwinter idr. (1997). Starejšim želimo ponuditi brezplačna izobraževanja in usposabljanja, tudi po koncu projekta. S tem želimo v aktivnosti vključiti čim večje število udeležencev, pri tem pa izkoristiti tudi vpliv lokalnih skupnosti in organizacij ter strokovnjakov z različnih področij. Programe lahko prilagajamo tudi željam uporabnikov, pri tem pa težimo k razvoju samoiniciativnosti. Izzivov se lahko lotimo tudi z različnimi e-programi. Newall in Menec (2015) pravita, da tudi programi, ki se izvajajo na daljavo (preko telefona), lahko dosežejo svoj učinek. K temu lahko pripomorejo tudi različne oblike prostovoljske pomoči (brezplačni prevozi s Sopotniki in mreža prostovoljcev na terenu) ter izvajanje aktivnosti po krajevnih skupnostih. Kajti prostovoljstvo igra pomembno vlogo (Kump in Jelenc Krašovec, 2005a) in mnogi starejši želijo aktivno sodelovati v družbenem življenju, tudi s prostovoljstvom (Knežević in Jelenc-Krašovec, 2008). Pomembne so tudi nekatere organizacije in programi, ki niso namenjeni izključno izobraževalni dejavnosti. To so razna društva upokojencev, Zveza društev upokojencev Slovenije, dejavna je tudi politična stranka upokojencev oz. sekcije upokojencev pri političnih strankah. Tudi izobraževanje v društvih, klubih in drugih prostovoljskih organizacijah je lahko pomembna dopolnitev izobraževalne ponudbe (Kump in Jelenc Krašovec, 2005).

Čeprav je mnogo dejavnikov učenja, ki odraslim prinašajo koristi (Schuller idr., 2004), pa moramo biti pozorni tako pri pripravi načrta kot tudi pri izvajanju aktivnosti na določene nevarnosti. Tako lahko zaradi centralizirane ponudbe nastajajo vedno večje neenakosti (mesto/vas), posebej če se pri tem med seboj ne povezujejo različne organizacije ali pa je nizka podpora v lokalnem okolju. Formosa, ki povzema Bourdieuja, pravi, da izobraževanje reproducira še večje neenakosti (Formosa, 2007). Nekateri avtorji navajajo, da so tako v slabšem položaju manj izobraženi starejši odrasli, tisti z nižjim socialno-ekonomskim statusom, moški in prebivalci podeželja, ki se srečujejo z ovirami, kot so predhodne slabe izkušnje z izobraževanjem, slabša motiviranost in dostopnost izobraževanja ter slabe prometne povezave (Formosa, 2012; Ogulin

Počrvina, 2012). Vseh področij izobraževanja zagotovo ne pokrivamo, posebej ob kadrovski podhranjenosti in velikih količinah administrativnih zadolžitev strokovnih sodelavcev. Tudi finančni vidik ima pomembno vlogo, saj so na tem področju velike omejitve.

Raziskava je bila omejena na en sam primer – VGC Posavje, na enoto v Brežicah. Za pripravo splošne strategije VGC bi bilo potrebno raziskavo razširiti tudi na druge enote po Sloveniji ter povečati število vključenih v raziskavo. Vsekakor pa je izvedena raziskava lahko odlično izhodišče za nadaljnje raziskovanje.

5 Zaključek

Izobraževanje je pomembno v vseh obdobjih človekovega življenja in v tretjem življenjskem obdobju se le-to spremeni v izobraževanje z namenom samouresničevanja in zagotavljanja večje blaginje. Učna skupina, znotraj katere se starejši izobražujejo, je lahko odličen prostor zadovoljevanja mnogih potreb. V zadnjih letih je bilo narejenih precej raziskav o izobraževanju starejših in v vseh smo zasledili pozitivne učinke. Najpogostejše smo zasledili razvijanje in krepitev kognitivnih sposobnosti in pozitivnih vplivov na zdravje ter uresničevanje lastnih interesov in želja skozi izobraževanje. Starejši se lažje soočajo z mnogimi preprekami. Tako je izobraževanje tudi eden ključnih dejavnikov pri dvigu kakovosti življenja. Skozi izobraževanje in učenje se vzpostavljajo tudi nove socialne vezi, ki starejšim pomenijo širjenje socialnega kroga. Tudi to je eden ključnih dejavnikov kakovostnega življenja, saj je lahko dobro varovalo pred socialno izključenostjo.

Mihaela Kežman, MSc

Involvement of the Elderly in Education and Training at the Intergenerational Centre

The world population is aging faster than before (Goriup in Lahe, 2018). The population of the EU has increased from 402.6 million in 1960 for more than 100 million until 2012 (Eurostat 2013). As the population increases, the age structure also changes. So-called old societies bring the phenomenon of active aging, which entails many demographic, social, educational and economic policies at different levels. One of the changes is also the involvement of the elderly into various informal educational opportunities. According to Talm (2012), the quality of life of the elderly increases through their learning or education.

A place where the elderly can be educated and trained is also an Intergenerational centre (IGC continued). Therefore, we were interested in the inclusion of the elderly in the IGC Posavje, Brežice unit. To investigate the state of inclusion of older people,

we used the SWOT analysis. We explored the view of the participants (the elderly) and the view of the professional workers. The main purpose of this article is to study the strengths and weaknesses, opportunities and threats in the IGC programmes for education and training of the elderly, with the intention of increasing the inclusion of the elderly in these processes. The goal is to use the educational strategy matrix to achieve and provide equality in access to services, products, information, enhance social inclusion, etc. and thus increasing the quality of life of the elderly.

Methodologically, we used the qualitative method with content analysis. With the latter, we examined the scientific literature on the field of education for the elderly. We considered the history of the education of the elderly and the current knowledge on the subject. The content of the first part of the table consists of qualitative data and experiences from fieldwork.

The sample group consisted of 42 individuals and was formed from the population of participants in the IGC that regularly participate in IGC activities and we also included 12 professional workers. Data was collected in the second half of 2019. Each person included was presented with starting points to reflect on, which they were then asked to write down, including their own experiences of the IGC project (in terms of activities, employers and infrastructure) and highlighting strengths, weaknesses, opportunities and threats from their own subjective perspective. After that, 4 strategies were formed with the help of SWOT analysis: SO-strategy (strengths to take advantage of the opportunities), WO-strategy (overcoming weaknesses to take advantage of the opportunities), ST-strategy (strengths to overcome threats), TW-strategy (avoiding threats due to weaknesses).

Results showed advantages evenly across all 4 perspectives. Professionals identified advantages in volunteer inclusion and the flexibility of the programme. Participants see the advantages in the time frame of the programme content and the proximity of the premises is also important to them. The main weakness is the exclusion of the elderly for various reasons such as inaccessibility or medical problems, their fear of new and unknown things, immobility being the most prominent. Weakness is also understaffing and limited financial resources. Many challenges were also identified. The main challenge identified by participants was the proliferation of activities in the countryside, professionals see challenges in better promotional activities and in raising finance and additional support (volunteers, training and additional employment). The biggest threat participants see is the growth of differences between rural and urban environments, as the activities are mostly centralized and there is also less information. The professionals see dangers in the time limitation of the project, which also risks the discontinuation of the project (financial aspect), poor information and less training of the employees.

We have noted in building advantages we can highlight especially obtaining new skills that the elderly gain through the process of education and training. In this way, the elderly person can keep him/herself active and at the same time involve him/herself in active life. When a person knows something and can achieve something, they feel more confident. Social inclusion and sociability increase well-being and is very

important in the third stage of life. Education strengthens the number of sources of social support.

It is harder for the elderly to change their established way of life. Often they do not see the need to educate themselves. Maybe they do not realise the advantages and do not see the positive effects. As Ogulin Počrvina (2012) writes, the elderly are not informed enough and also not active enough to influence the improvement of the offer, content and implementation of the programme. The positive position of adult education and training depends on factors related to the economy, which mostly focus on the importance of greater prosperity and health (Boström, 2012). Two important shortcomings for the elderly in the process of education are health condition and immobility.

Challenges we have encountered among the elderly can be turned to opportunities and in this way, we can try to motivate the elderly who are not active, including mutual learning and cooperation, which are also highlighted by Midwinter and others (1997). We also want to provide free education and training for the elderly, create accessibility in terms of infrastructure and inform them about the programme and make it favourable to them. We also want to include as many participants as possible and use the influence of local communities and organizations as well as professionals from different fields. We can adapt the programmes to the wishes of the participants, in doing so we strive to develop initiative among the elderly. We can also address the challenges with different e-programmes and with implementation of different forms of voluntary help (free transport Sopotniki and network of volunteers in the field, different societies and associations) and with the implementation of activities in local communities.

Even though there are many life factors that bring many learning benefits to adults (Schuller 2004), when preparing the plan and carrying out the activities, we have to be aware of certain dangers that we can discover in the processes of education and training. The centralized offer can create greater differences in inequality (city/village), especially if different organisations do not collaborate with each other or because of the low local support, if we do not reach the immobile elderly. Some authors write that the less educated elderly and those with lower socio-economic status are disadvantaged (Formosa, 2012; Ogulin Počrvina, 2012). Certainly, not all areas of education can be covered, mainly because of understaffing and the high administrative burden on existing staff. The financial perspective plays an important role, as there are large limits in this regard.

Education and learning are important in all stages of life. If in the first two it is a necessity and a need, in the third stage of life this function transforms into education with the aim of self-realization and ensuring greater prosperity. In recent years, many studies have been conducted on the education of the elderly and positive effects have been found in all of them.

In formulating the strategies of senior education and training, we have identified many advantages and weaknesses, challenges and threats. The lack of information is solved with the implementation of a network of volunteers who go directly to the homes of the elderly and inform them and also encourage them to participate in the programmes. Even with these solutions, we still see a centralization of activities and

a deepening of inequality between urban and rural areas as a result of inaccessibility and immobility. The network of local communities could be of great help in solving these issues. The financial aspect does not affect these differences, as all activities are free, but only for the duration of the project. The future of the project is still uncertain.

With all that said, we can see great encouragement in current trends, needs, wishes and necessities in education. European, state and local communities are mostly positive about this aspect. The elderly themselves also recognize positive effects of education and trainings, they look for it and overcome their challenges and weaknesses. The strategies are certainly of great help, as with good preparation and planning we can solve problems to achieve the set goals. We also take great consideration of the local environment. Last but not least, the key role in this is still the individual who has to take responsibility for his or her education.

LITERATURA

1. Aberg, P. (2016). Nonformal learning and well-being among older adults: Links between participation in Swedish study circles, feelings of well-being and social aspects of learning. *Educational Gerontology*, 42, št. 6, str. 411–422.
2. Andreoletti, C. and Howard, J. L. (2018). Bridging the generation gap: Intergenerational service-learning benefits young and old. *Gerontology & geriatrics education*, 39, št. 1, str. 46–60.
3. Atri, S. B. idr. (2018). Relationship between social capital and lifestyle among older adults. *Educational Gerontology*, 44, št. 9, str. 562–571.
4. Boström, A. K. (2012). Učenje odraslih v evropskem kontekstu. *Sodobna pedagogika*, 63, št. 5, str. 144–163.
5. Boulton - Lewis, G. M. and Buys, L. (2015). Learning choices, older Australians and active ageing. *Educational Gerontology*, 41, št. 11, str. 757–766.
6. Brady, E. M., Cardale, A. and Neidy, J. C. (2013). The quest for community in osher lifelong learning institutes. *Educational Gerontology*, 39, št. 9, str. 627–639.
7. Bratun, U. and Filej, B. (2020). Strategije razvoja delovne terapije v skupnosti za potrebe starejših ljudi: študija primera. *Revija za zdravstvene vede*, 7, št. 1, str. 3–18.
8. Dimovski, V. and Žnidaršič, J. (2007). Ekonomski vidiki staranja prebivalstva v Sloveniji: Kako ublažiti posledice s pristopom aktivnega staranja. *Kakovostna starost*, 10, št. 1, str. 2–15.
9. EU skladi (2018). Pridobljeno dne 18. 12. 2020 s svetovnega spleta: <http://www.eu-skladi.si/sl/ekp/primeri-dobrih-praks/vecgeneracijski-centri-2>.
10. EU skladi (2019). Pridobljeno dne 24. 4. 2019 s svetovnega spleta: <https://www.eu-skladi.si/sl/po-2020>.
11. European Commission. Ageing report. (2012). Europe needs to prepare for growing older. Pridobljeno dne 24. 4. 2021 s svetovnega spleta: http://ec.europa.eu/economy_finance/articles/structural_reforms/2012-05-15_ageing_report_en.htm.
12. European Report on Quality Indicators of Lifelong Learning. 2002. Pridobljeno dne 15. 2. 2019 s svetovnega spleta: https://www.researchgate.net/publication/267364096_Lifelong_learning_competence_scale_Lllcs_The_study_of_validity_and_reliability.
13. Eurostat (2013). Pridobljeno dne 13. 4. 2019 s svetovnega spleta: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/5775829/KE-BH-13-0S2-EN.PDF/e99e7095-df33-42ee-9429-626e04ddec11>.
14. Findeisen, D. (2013). Motivacija in sposobnost starejših za učenje in dejavno nadaljevanje življenja po upokojitvi. V: Krajnc A., Findeisen D., Ličen N., Ivanuš Grmek M. and Kunaver J. (ur.). *Posebnosti izobraževanja starejših*, št. 2, str. 44–60.

15. Formosa, M. (2007). A Bourdieusian Interpretation of the University of the Third Age in Malta. *Journal of Maltese Education Research*, 4, št. 2, str. 1–16.
16. Formosa, M. (2011). Critical educational gerontology: a third statement of first principles. *International Journal of Education and Ageing*, 2, št. 1, str. 317–332.
17. Formosa, M. (2012). Lifelong education for older adults in Malta: Current trends and future visions. *International Review of Education*, 58, št. 2, str. 271–292.
18. Glendenning, F. (1992). Educational Gerontology and Gerogogy: a critical perspective. V: Berdes, C., Zych, A. A. and Dawson, G. D. (ur.), *Geragogics: European Research in Gerontological Education and Educational Gerontology*. New York: Haworth Press str. 5–22.
19. Goriup, J. and Šoba, V. A. (2015). Knowledge management for knowledge society and intergenerational education. *International Journal of Management, Knowledge and Learning*, 4, št. 1, str. 109–126.
20. Guriup, J. and Lahe, D. (2018). Poglavlja iz socialne gerontologije. Maribor: AMEU – ECM, Alma Mater Press.
21. Havighurst, R. J. (1961). Successful Aging. *The Gerontologist*, 1, št. 1, str. 8–13.
22. Hlebec, V. and Kogovšek, T. (2006). Merjenje socialnih omrežij. Ljubljana: Študentska založba.
23. Hozjan, T. (2010). Aktualne dejavnosti na področju medgeneracijskega sodelovanja v Sloveniji. *Andragoška spoznanja*, 16, št. 4, str. 45–52.
24. Jelenc, Z. (2007). Strategija vseživljenjskosti učenja v Sloveniji. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Pedagoški inštitut.
25. Jug, J. (1996). The organisation of Social Enlightenment: A Comparative Study of Social Movements and Development of Adult Education in Europe, 1750-1800 in Slovenia. V: Poggeler, F. and Jug, J. (ur.). *Democracy and adult education: ideological changes and educational consequences*. Frankfurt am Main: P. Lang, str. 181–194.
26. Jug, J. (1998). Slovensko izobraževanje odraslih od leta 1918 do 1945 v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev ter v Kraljevini Jugoslaviji. V: Filla, W., Gruber, E. and Jug J. (ur.), *Zgodovina izobraževanja v Srednjeevropskih državah, Obdobje medo obema vojnama*. Kranj: Moderna organizacija, str. 109–116.
27. Knežević, S. and Jelenc - Krašovec, S. (2008). Izobraževanje starejših kot možnost za dejavno staranje in osebnostno rast. *AS. Andragoška spoznanja*, 14, št. 1/2, str. 33–42.
28. Krajnc, A. (2007). Nove paradigme vseživljenjskega izobraževanja. *Andragoška spoznanja* 13, št. 4, str. 10–27.
29. Krajnc, A. (2013). Je izobraževanje starejših drugačno? V: Findeisen, D. (ur.). *Posebnosti izobraževanja starejših*. Ljubljana: Društvo za izobraževanje za tretje življenjsko obdobje, str. 11–33.
30. Kump, S. (2015). Vpliv izobrazbe in spretnosti starejših na individualno in družbeno blaginjo. *Andragoška spoznanja*, 21, št. 2, str. 9–27.
31. Kump, S. and Jelenc - Krašovec, S. (2005a). Izobraževanje - možni dejavnik krepitve moči in vpliva starejših odraslih. *Družboslovne razprave*, 21, št. 49/50, str. 243–261.
32. Kump, S. and Jelenc Krašovec, S. (2005). »Vloga izobraževanja v procesu krepitve položaja starejših ljudi v družbi«. V: Krajnc, A. (ur.), *Perspektive starejših v Evropi, XVIII. Mednarodni kongres Eurag*, str. 39–40.
33. Lamb, R. and Brady, E. M. (2005). Participation in lifelong learning institutes: What turns members on?. *Educational Gerontology*, 31, št. 3, str. 207–224.
34. Maksimenko, S. and Serdiuk, L. (2016). Psychological potential of personal self-realization. *Social welfare: interdisciplinary approach*, 1, št. 6, str. 92–100.
35. MDDSZ: Večgeneracijski centri (2018). Pridobljeno dne 18. 12. 2019 s svetovnega spleta: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/druzina/vecgeneracijski_centri/podatki_o_vecgeneracijskih_centrih/#c19496.
36. Midwinter, E. (ur.) (1997). *Releasing the Resource: Older Adults as Helpers in Learning Processes*. Barcelona: European Association for the education of Adults.
37. Mucchielli, A. (2011). *Les Motivations*. Paris: PUF.

38. Newall, N. E. G. and Menec, V. H. (2015). Targeting socially isolated older adults: A process evaluation of the senior centre without walls social and educational program. *Journal of Applied Gerontology*, 34, št. 8, str. 958–976.
39. Ogulin Počrvina, G. (2012). Izobraževanje starejših odraslih s podeželja na ljudskih univerzah v jugovzhodni Sloveniji. *Sodobna pedagogika*, 63, št. 129, str. 104–122.
40. Pušnik, K., Šlebinger, M., Bradač Hojnik, B. and Rebernik, M. (2007). *The Age as a Resource: Active Ageing in Slovenia and New EU Member States*. Maribor: Faculty of Economics and Business. Pridobljeno dne 6. 3. 2021 s svetovnega spleta: <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?id=64934&lang=slv>.
41. Ramovš, J. (2012). *Za kakovostno staranje in lepše sožitje med generacijami*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.
42. Schuller, T. (2004). Studying benefits. V: Schuller, T., Preston, J., Hammond, C. Brassett – Grundy, A. and Bynner, J. (ur.). *The Benefits of Learning. The impact of education on health, family life and social capital*. London, New York: Routledge Falmer, str. 3–11.
43. Sedej, M. (2009). Izobraževanje starejših v luči trga dela in strategije aktivnega staranja. *Andragoška spoznanja*, 15, št. 2, str. 54–63.
44. Statistični urad (2019). Pridobljeno dne 24. 4. 2021 s svetovnega spleta: <https://www.stat.si/obcine/sl/2014/Municip/Index/14>.
45. Šircelj, M. (2009). Staranje prebivalstva v Sloveniji. V: Hlebec, V. (ur.). *Starejši ljudje v družbi sprememb*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, str. 15–44.
46. Šušteršič, J., Rojec, M. and Korenika, K. (ur.). (2005). *Strategija razvoja Slovenije*. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.
47. Švigelj, S. (2018). *Sodobna družba znanja in medgeneracijsko sodelovanje* (Magistrsko delo). Kranj: Fakulteta za organizacijske vede.
48. Tam, M. (2012). Active aging, active learning: Elder learning in Hong Kong. In: Boulton-Lewis, G. M. in Tam, M. (eds.) *Active aging, active learning: Issues and challenges*. Dordrecht, The Netherlands: Springer, str. 163–174.
49. Tam, M., Aird, R., Boulton - Lewis, G. and Buys, L. (2016). Ageing and learning as conceptualized by senior adults in two cultures: Hong Kong and Australia. *Current Aging Science*, 9, št. 3, str. 162–177.
50. United Nations (1991). Pridobljeno 15. 2. 2019 iz svetovnega spleta: <http://www.un.org/documents/ga/res/46/a46r091.htm>.
51. Večgeneracijski center (VGC) Posavje (2019). Pridobljeno dne 10. 1. 2019 s svetovnega spleta: <https://www.vgc-posavje.si/>.
52. Villar, F., Pinazo, S., Triado, C., Celdran, M. and Sole, C. (2010). Older people's university students in Spain: A comparison of motives and benefits between two models. *Ageing & Society*, 30, str. 1357–1372.
53. WHO (2015). Ageing and life-course: What is »active ageing«? Pridobljeno 20. 12. 2018 s svetovnega spleta: <https://www.who.int/ageing/en/>.
54. World Health Organization (WHO) (2002). *Active aging: A policy framework*. Geneva, Switzerland: World Health Organization.